

La ficció requereix temps

Malgrat que Goethe ja va insinuar que el món assumiria cada vegada més que la literatura només té interès si es llegeixen tots els seus grans valors, escrits en la llengua que sigui –o traduïts de la llengua que sigui–, gairebé tots els països de la Unió Europea continuen ensenyant als seus escolars la literatura del seu país, escrita amb la llengua nacional.

Fa poc vaig tenir l'avinentsa de trobar-me amb un estol d'estudiants i estudiantes de diversos països europeus, i no vaig resistir la temptació de preguntar-los quins llibres havien llegit dins el currículum dels seus estudis respectius. Jo tenia la idea que Catalunya constituïa una excepció, que lamentava, i que aquí només feien llegir als estudiants de batxillerat el *Mecanoscrit del segon origen*, quatre poemes de Salvador Espriu i una comèdia de Sagarra: tot molt valuós, però sense que arribi a donar una idea del que ha estat la gran literatura del continent.

Llavors, tot parlant de la qüestió, els francesos em van dir que només feien, a l'educació secundària, un repàs a l'obra de Montaigne, dues faules de La Fontaine, una mica del Baudelaire més cast, i poca cosa més. Els alemanys em van dir que a l'escola llegien una mica de Goethe ben triat –ja és molt–, el *Woyzeck* de Büchner –això està molt bé–, una novel·la de Günter Grass, dos poemes de Brecht i no gaire més. Els italians sabien qui era Dante –això es dona per descomptat–, havien llegit un o altre sonet de Petrarca i algun poema de Leopardi. Els catalans joves no saben qui és Hölderlin; els alemanys no saben qui va ser Montale; els italians no havien llegit ni una sola narració del vast panorama del romanticisme alemany.

Vaig concloure que, per culpa dels programes educatius, ningú, al continent, s'ha fet una idea global del que ha estat la gran literatura nostra (vull dir europea) entre els segles XII –per triar una fita molt avançada– i el segle XX. La idea de Goethe segons la qual el que té valor –quan un home o una dona estudia literatura al col·legi– és el panorama interrelacionat de totes les nostres literatures continentals, no s'ha acomplert. ¿No voldrien les nostres (ara, catalanes) institucions pedagògiques que un aplec de coneixedors de la literatura universal els fes una antologia de tot el que ha produït el món literari a partir de les literatures hebrea, grega, romana i cristiana per a ús dels escolars? No. No ho voldrien ni les nostres, ni les de França, ni les d'Itàlia, ni les alemanyes, pel que es veu.

I vaig pensar que una de les bones maneres de ser independents, però enraonadament nacionalistes, pel que fa a les literatures, seria barrejar-les totes, fer-ne una floresta assumible per a estudiants adolescents, i divulgar-la pertot, com es divulguen les lleis del comerç i el mercadeig des de Brussel·les. Vana idea, nebulosa il·lusió! ♦♦

Vint anys després de l'enlluernadora 'El déu de les coses petites', l'escriptora i activista Arundhati Roy ens regala una nova novel·la

Un dels retorns més esperats de la història de la literatura

Resulta que Arundhati Roy ha escrit una segona novel·la i a mi –que tinc un peu al món i un altre no sé on– la meganotícia m'havia passat per alt, de manera que quan m'assabento que és a punt d'arribar a les llibreries *El ministeri de la felicitat suprema* (Anagrama) no puc evitar un crit de sorpresa. Soc poc original: el seu debut literari, *El déu de les coses petites*, em va enamorar tant –el vaig llegir el 1998, quan va sortir en català– que encara no he gosat tornar-lo a agafar, no fos cas que la relectura vingués acompanyada de la decepció. I això que, com remarca la solapa del volum que tinc rebregat i subratllat, un crític nord-americà en va dir: “Té tanta màgia, misteri i tristesa que, literalment, quan vaig arribar a l'última pàgina, em vaig posar a rellegir-la”.

El de Roy deu ser –és, segur– un dels retorns a la ficció més esperats de la història de la literatura. L'autora i activista índia diu que la ficció és casa seva, però s'ha passat vint anys esquivant-la i refugiant-se en l'assaig. O potser és que s'ha passat vint anys gestant aquesta segona novel·la, on –i ara escriuré una esperança en forma d'afirmació– els seus lectors ens hi trobarem com a casa. “No tinc res en contra dels au-

tors prolífics, però jo només volia escriure una altra novel·la si realment tenia una novel·la per escriure –explica–. Els assajos neixen de la urgència, la ficció requereix temps”.

El desconsol, la felicitat que s'esmuny i les raons del cor

Arundhati Roy dedica *El ministeri de la felicitat suprema* (traduïda al català per Xavier Pàmies) “als desconsolats”. Reconeix que m'hi reconec, en aquest adjectiu. Segons l'escriptora, els desconsolats som tots sense excepció, fins i tot quan no mostrem el desconsol de portes enfora. I la felicitat del títol és esmunyedissa: “La felicitat no és un edifici ni una institució que es mantingui per sempre –constata Roy–. És fràgil. En gaudim quan ens és possible, i la podem trobar en els llocs més insospitats”.

L'aclamadíssima *El déu de les coses petites* s'encetava amb la següent frase de l'escriptor i crític d'art John Berger: “Mai més no s'explicarà cap història com si fos l'única”. Precisament, Berger –que va morir el passat 2 de gener– és en part el culpable de la retrobada de Roy amb la ficció. “L'any 2011, en John em va obligar a encendre l'ordinador i a llegir-li el que estava escrivint. Em va dir que tornés a Delhi i fes el favor d'acabar

la novel·la”. La frase que l'autora ha triat per encapçalar aquesta segona incursió en la ficció és de Nâzım Hikmet, el poeta més destacat en llengua turca del segle XX, i diu així: “En definitiva, tot depèn del teu cor...”.

Aprendre a viure i a escriure al marge de les expectatives

No devia ser fàcil per a Arundhati Roy, que aleshores tenia trenta-tants anys, assumir un fenomen literari de dimensions tan espectaculars com el que es va generar a l'entorn d'*El déu de les coses petites*, guardonada amb el premi Booker 1997 i traduïda a una trentena d'idiomes.

Tot i que els vint anys de més hi ajudaran, suposo que tampoc li serà fàcil ara encaixar les reaccions de mil colors que desperta i despertarà aquesta nova novel·la. Abordar un projecte literari després d'un èxit és un repte majúscul (el mateix Freud ja va observar que un triomf sonat pot provocar a la llarga una sensació de fracàs). Però l'escriptora índia ha assegurat en moltes entrevistes que ha après a viure al marge de les expectatives dels altres. També diu que les coses petites són avui més importants que mai: “És l'acumulació de coses petites el que acaba fent coses grans”. ♦♦